

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้รับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยเก็บข้อมูลในสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ประเวศ ล่ามก่อนามัย กรุงเทพมหานคร (บ้านพิชิตใจ) ได้แบ่งหัวข้อระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบของการวิจัย
2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
3. วิธีการเข้าถึงข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. ความน่าเชื่อถือของข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้รับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด ตลอดจนศึกษาไปถึงรูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Style) ทักษะชีวิต (Life Skill) รวมทั้งทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติด และความมุ่งมั่นในชีวิตของผู้รับการบำบัดฟื้นฟูในระหว่างการฟื้นฟู ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) มาศึกษาและวิเคราะห์บริบทต่าง ๆ ในการวิจัย ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ และศึกษาในเชิงลึก (In depth) ที่จะมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงตามปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด เพื่อให้เกิดความเข้าใจและวิเคราะห์เหตุการณ์ได้อย่างครบถ้วน ชัดเจน และถูกต้องเหมาะสม

ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 กลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู จำนวน 11 คน และผู้ติดยาเสพติดที่เข้ามารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด จำนวน 50 คน ในสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ประเวศ (บ้านพิชิตใจ)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกำหนดขอบเขตดังนี้

1. กลุ่มแรก คือ เจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ได้แก่ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ Ex-Staff (ที่ปรึกษา) จำนวน 7 คน

ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

- เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการช่วยเหลือให้การบำบัดฟื้นฟูกับผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ได้แก่
 - นักจิตวิทยา จำนวน 2 คน
 - นักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 2 คน
 - พยาบาล จำนวน 1 คน
- เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ตรงในการติดยาเสพติด เคยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมาก่อน และเป็นผู้ที่หายขาดจากการติดยาเสพติดแล้ว ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ได้แก่
 - เจ้าหน้าที่ Ex-Staff (ที่ปรึกษา) จำนวน 2 คน

2. กลุ่มสอง คือ ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด จำนวน 14 คน

ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีคุณลักษณะดังนี้

- ได้รับการบำบัดฟื้นฟู ประมาณ 1-2 ปี
- อยู่ในระหว่างการบำบัดฟื้นฟูในระยะที่ 3 และระยะสุดท้าย
- สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี
- มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง
- มีสภาพจิตใจที่เป็นปกติ
- เป็นผู้ที่มีสมัครใจ และให้ความร่วมมือในการวิจัย

วิธีการเข้าถึงข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการในขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ติดต่อสอบถามไปยังสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงานนายกรัฐมนตรีนโยบาย (ปปส.) เพื่อทราบข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับรายชื่อสถานบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในกรุงเทพมหานคร และทราบว่ามีสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ประเภท (บ้านพิชิตใจ) เป็นสถานบำบัดฟื้นฟูเพียงแห่งเดียวที่สังกัดเขตททม. จึงได้เลือกเป็นสนามในการศึกษาประเด็นดังกล่าว
2. ทำหนังสือผ่านคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปยังสำนักงานใหญ่เขตราชเทวี โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินการวิจัยให้ทราบในเมืองต้น
3. จากนั้นผู้วิจัยได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ประเภท อีกครั้งหนึ่งเพื่อชี้แจงรายละเอียดในการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งรูปแบบการเก็บข้อมูล ทั้งนี้ได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูในสถานฟื้นฟู ๆ แห่งนี้ ก่อนลงมือทำการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยให้ได้มากที่สุด ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ สถิติข้อมูลจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติดทั่วประเทศ ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟู สถานบำบัดฟื้นฟูต่าง ๆ ตลอดจนศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรก คือ เจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ได้แก่ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ Ex-Staff (ที่ปรึกษา) จำนวน 7 คน ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal) ทั้งนี้เพื่อให้การสัมภาษณ์ดำเนินไปอย่างกันเอง ไม่ทำให้เกิดความรู้สึกเกร็งในระหว่างการสัมภาษณ์ ซึ่งจะทำได้ข้อมูลเชิงลึก รวมทั้งสังเกตพฤติกรรมร่วมไปกับการสัมภาษณ์ด้วย

รูปแบบการสัมภาษณ์

- **การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)** ผู้วิจัยใช้วิธีการนี้เพื่อต้องการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นที่จะศึกษา คือ กลยุทธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟูไปยังผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด โดยใช้การตั้งคำถามด้วยวิธีการแบบหยั่งลึก หรือการตะล่อม (Probe) เพื่อให้ได้ข้อมูล และคำตอบที่ถูกต้อง ตรงประเด็น เจาะลึกให้ได้มากที่สุด และเชื่อมโยงการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้อง ต่อเนื่อง และมีความชัดเจน โดยจะศึกษาถึงข้อมูลเกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไปของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และการบำบัดฟื้นฟูควบคู่กันเพื่อให้มองเห็นภาพรวมของงานวิจัยได้ดียิ่งขึ้น
3. **การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)** ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่สอง คือ สมาชิกผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติดที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 14 คน แบ่งการสนทนาออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 7 คน เป็นการสนทนากลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ (Informal) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้ร่วมการสนทนาและพูดคุย ตลอดจนแสดงความคิดเห็นในประเด็นสำคัญต่าง ๆ อย่างเป็นกันเอง ตรงไปตรงมา ทั้งนี้จะได้สังเกตพฤติกรรมของผู้ร่วมสนทนากลุ่มประกอบกันไป เมื่อพิจารณาจากปฏิกิริยาท่าทาง แววตา น้ำเสียง ในระหว่างการสนทนาเพื่อเพิ่มความแม่นยำให้กับข้อมูลมากยิ่งขึ้น

รูปแบบการสนทนากลุ่ม

- **การสนทนากลุ่มเชิงลึก** เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันมา เพื่อต้องการค้นหาข้อเท็จจริง รายละเอียดที่สำคัญเกี่ยวกับ รูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Style) และทักษะชีวิต (Life Skill) ของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ตลอดจนพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟู รวมทั้งทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติด และความมุ่งหวังในชีวิตของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระหว่างการฟื้นฟู ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเบื้องต้น โดยการใช่วิธีการตะล่อม (Probe) กลุ่มตัวอย่างเช่นเดียวกับการสัมภาษณ์ ยังผลต่อการเปิดเผยในรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา และเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย
4. **การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม** ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ประเภท (บ้านพิชิตใจ) ผู้วิจัยจึงต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ เอกสารต่าง ๆ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ควบคู่ไปกับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งได้สังเกตสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู พฤติกรรมการสื่อสารโดยทั่วไประหว่างเจ้าหน้าที่ กับผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูด้วยกัน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามความเป็นจริง และสนับสนุนการเก็บข้อมูลรูปแบบอื่น ทั้งนี้เป็นการตรวจสอบ ข้อมูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ใช้เวลาในการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ และหลังจากการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
2. แบบสนทนากลุ่มเชิงลึก
3. เทปบันทึกเสียง

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **แบบสัมภาษณ์เชิงลึก** เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรก คือ เจ้าหน้าที่ บำบัดพื้นฟู จำนวน 7 คน ซึ่งเครื่องมือนี้ได้ออกแบบโดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และเทคนิคในการสร้างแบบสัมภาษณ์ จะมีลักษณะเป็นคำถามที่มีความเข้าใจง่าย เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามได้อย่างอิสระ แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้แนวคำถามการ สัมภาษณ์จะครอบคลุมกรอบแนวคิด ทฤษฎี และอยู่ภายใต้ขอบเขตการวิจัยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ กำหนดไว้ คือ ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดพื้นฟู ซึ่งมีรายละเอียดคำถามต่าง ๆ ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู กับผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งหมวดคำถามเป็น 4 หมวด ได้แก่

หมวดที่ 1 แนวคำถามเกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไปของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

- ก่อนเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู
 - บุคลิกภาพโดยทั่วไป
 - ความยินยอม / สัมครใจในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู
 - พฤติกรรมการสื่อสาร
 - ทักษะติดต่อการบำบัดฟื้นฟู
 - ทักษะติดต่อการเลิกยาเสพติด

- ระหว่างเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู
 - บุคลิกภาพโดยทั่วไป
 - ความยินยอม / สัมครใจในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู
 - พฤติกรรมการสื่อสาร
 - ทักษะติดต่อการบำบัดฟื้นฟู
 - ทักษะติดต่อการเลิกยาเสพติด
 - พฤติกรรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูต่าง ๆ

- หลังจากผ่านขั้นตอนการบำบัดฟื้นฟู / จบโปรแกรม
 - บุคลิกภาพโดยทั่วไป
 - พฤติกรรมการสื่อสาร
 - ทักษะติดต่อการบำบัดฟื้นฟู
 - ทักษะติดต่อการเลิกยาเสพติด
 - การกลับเข้าสู่สังคม และการมีบทบาทในสังคม

หมวดที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟู

- การวางแผน และวิธีดำเนินการบำบัดฟื้นฟูในแต่ละระยะ
- เป้าหมายของการบำบัดฟื้นฟูในแต่ละระยะ
- การประเมินผลผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในแต่ละระยะ

หมวดที่ 3 แนวคำถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู กับผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

- กลยุทธ์การสื่อสารโดยทั่วไปในการบำบัดฟื้นฟู
- กลยุทธ์การสื่อสารระหว่างบุคคลในการบำบัดฟื้นฟู
 - การสื่อสารระหว่างบุคคลโดยทั่วไป เป็นอย่างไร
 - การสื่อสารระหว่างบุคคลสร้างความเป็นกันเองกับผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู อย่างไร
 - การสื่อสารระหว่างบุคคลสร้างความน่าเชื่อถือ และความศรัทธาให้กับเจ้าหน้าที่ฯ อย่างไร
 - การสื่อสารระหว่างบุคคลสร้างความสนใจ และสามารถโน้มน้าวใจผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู อย่างไร
 - การสื่อสารระหว่างบุคคลทำให้เกิดพฤติกรรมตอบสนองของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู อย่างไร
 - ปัญหา และการแก้ไขจากการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นอย่างไร
- กลยุทธ์การสื่อสารในกลุ่มในการบำบัดฟื้นฟู
 - การสื่อสารในกลุ่มโดยทั่วไป เป็นอย่างไร
 - ทิศทางการสื่อสารในกลุ่ม เป็นอย่างไร
 - รูปแบบศูนย์กลางการติดต่อสื่อสารในกลุ่ม เป็นอย่างไร
 - การสื่อสารในกลุ่มทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูรู้สึกพอใจหรือไม่ อย่างไร
 - การสื่อสารในกลุ่มทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟู อย่างไร
 - การสื่อสารในกลุ่มทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูร่วมกันคิด ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างไร
 - ปัญหา และการแก้ไขจากการสื่อสารในกลุ่ม เป็นอย่างไร

- กลยุทธ์การสื่อสารในชุมชนบำบัดในการบำบัดฟื้นฟู
 - การสื่อสารในชุมชนบำบัดโดยทั่วไป เป็นอย่างไร
 - การสื่อสารในชุมชนบำบัดมีเป้าหมาย และประโยชน์อย่างไร
 - การสื่อสารในชุมชนบำบัดมีจุดเด่นอย่างไร
 - การสื่อสารในชุมชนบำบัดทำให้ผู้รับการบำบัดฟื้นฟูเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก อย่างไร
 - การสื่อสารในชุมชนบำบัดทำให้ผู้รับการบำบัดฟื้นฟูเปลี่ยนแปลงด้านความคิด อย่างไร
 - การสื่อสารในชุมชนบำบัดทำให้ผู้รับการบำบัดฟื้นฟูเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม อย่างไร

หมวดที่ 4 แนวคำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนการแก้ไขปัญหาจากการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ บำบัดฟื้นฟูจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหา

- อุปสรรค และการแก้ไขปัญหาการสื่อสาร ในระยะเตรียมการ
- อุปสรรค และการแก้ไขปัญหาการสื่อสาร ในระหว่างเฟส

2. แบบสนทนากลุ่มเชิงลึก เป็นเครื่องมือวิจัยที่ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม กับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่สอง คือ ผู้รับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อศึกษาเสถียรตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ จำนวน 14 คน ซึ่งแบบสนทนากลุ่มเชิงลึกนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ในการสนทนากลุ่ม ดังนี้

- ศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Skill) ทักษะชีวิต (Life Style) ของผู้รับการบำบัดฟื้นฟู
- ศึกษาพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูต่าง ๆ ของผู้รับการบำบัดฟื้นฟู
- ศึกษาทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติด และความมุ่งมั่นในชีวิตของผู้รับการบำบัดฟื้นฟูในระหว่าง การบำบัดฟื้นฟู

รูปแบบของคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อให้อิสระแก่ผู้รับการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มตัวอย่างได้ตอบคำถาม แสดงความคิดเห็นในแต่ละประเด็นคำถามได้อย่างเต็มที่ และที่สำคัญ การสนทนากลุ่มเป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลเพื่อให้ผู้ร่วมสนทนาไม่มีความรู้สึกเกร็ง หรือประหม่า อันเนื่องมาจากมีเพื่อนๆ ร่วมอยู่ในการสนทนากลุ่ม ทำให้ลดช่องว่างต่าง ๆ และรู้สึกผ่อนคลายได้ จึงทำให้เกิดพฤติกรรมที่กล้าพูดคุย สื่อสาร แสดงความคิดเห็น และได้แย้งกันด้วยเหตุผลภายในกลุ่มการสนทนา ทำให้ได้รับข้อมูลเชิงลึก และถูกต้องมากขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดคำถามในการสนทนากลุ่ม ดังนี้

แนวคำถามการสนทนากลุ่มเชิงลึก (Focus Group Discussion)

แนวคำถามการสนทนากลุ่มเชิงลึกในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 6 หมวด ได้แก่

หมวดที่ 1 แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลโดยทั่วไป

- ลักษณะทางประชากร

นามสมมติ

อายุ

ระยะเฟส

การศึกษา

อาชีพ

รายได้

สถานภาพสมรส

ภูมิลำเนา

- การใช้ยาเสพติด

ชนิดของยาเสพติดที่ใช้

ปริมาณยาเสพติดที่ใช้

ระยะเวลาที่ใช้ยาเสพติด

สาเหตุที่ใช้ยาเสพติด

.....

สภาพชีวิตระหว่างติดยาเสพติด

.....

สาเหตุที่เลิกยาเสพติด

.....

สาเหตุที่เข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด

.....

.....

หมวดที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Style) ของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

- ในระหว่างเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีรูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Style) ในแต่ละวัน เป็นอย่างไร
- ความแตกต่างของรูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Style) ในช่วงติดยาเสพติด และระหว่างเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เป็นอย่างไร

หมวดที่ 3 แนวคำถามเกี่ยวกับทักษะชีวิต (Life Skill) ของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

- ในระหว่างเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้รับประสบการณ์ และประโยชน์จากการเรียนรู้ทักษะชีวิต (Life Skill) ในกิจกรรมฟื้นฟูอย่างไร
- ความแตกต่างจากประสบการณ์ และประโยชน์จากการเรียนรู้ทักษะชีวิต (Life Skill) ในช่วงติดยาเสพติด และระหว่างเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เป็นอย่างไร

หมวดที่ 4 แนวคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

- ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีความพึงพอใจ และสมัครใจกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูหรือไม่อย่างไร
- ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างไร
- ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างไร
- ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีส่วนร่วมในการค้นหาแนวทางต่าง ๆ ที่นำมาแก้ไข้ปัญหา ได้อย่างไร
- ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีส่วนร่วมในการประพฤติ และปฏิบัติตามแนวทางแก้ไข้ปัญหา ได้อย่างไร
- ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการกระทำ และพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างไร

หมวดที่ 5 แนวคำถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติดของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

- ในช่วงติดยาเสพติด ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติด อย่างไร
 - ทงด้านความรู้สึกที่มีต่อการเลิกยาเสพติด
 - ทงด้านความคิดที่มีต่อการเลิกยาเสพติด
 - ทงด้านพฤติกรรมที่มีต่อการเลิกยาเสพติด

- ระหว่างเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติด อย่างไร
 - ทางด้านความรู้สึกที่มีต่อการเลิกยาเสพติด
 - ทางด้านความคิดที่มีต่อการเลิกยาเสพติด
 - ทางด้านพฤติกรรมที่มีต่อการเลิกยาเสพติด

หมวดที่ 6 แนวคำถามเกี่ยวกับความมุ่งมั่นในชีวิตของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระหว่างการบำบัดฟื้นฟู

- ในช่วงติดยาเสพติด ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีความมุ่งมั่นในชีวิต อย่างไร
- ระหว่างเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีความมุ่งมั่นในชีวิต อย่างไร และมีความมุ่งมั่น หรือตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติตามแนวทางที่ได้มุ่งมั่นไว้หรือไม่ อย่างไร

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มเชิงลึกทั้งสองประเภทนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1. การตรวจสอบเครื่องมือโดยการปรึกษา ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในการกำหนดประเด็นข้อคำถาม และลำดับคำถามตามความต่อเนื่อง ให้เกิดความเหมาะสม รวมทั้งพิจารณาถึงลักษณะการใช้ภาษา ตลอดจนข้อความที่ชัดเจนในคำถามนั้นๆ
2. ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือการวิจัยทั้งสองประเภทไปทดลองใช้โดยฝึกการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ซึ่งอยู่ภายใต้การแนะนำของผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพิจารณาถึงความถูกต้อง และเหมาะสม ทั้งนี้ประเด็นคำถามจะต้องครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่มุ่งศึกษา อีกทั้งผู้วิจัยจะต้องฝึกฝนการสังเกต ปฏิบัติการของผู้ถูกสัมภาษณ์ และผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่มีต่อการตอบคำถามในแต่ละประเด็นคำถาม และหากพบข้อคำถามในเครื่องมือที่มีข้อบกพร่องเกิดขึ้น จะนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ก่อนจะนำไปเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม

ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบหลายวิธีด้วยกัน คือ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลการบำบัดฟื้นฟูจากเอกสารต่าง ๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ และประสบการณ์ในการทำงาน จำนวน 7 คน และการสนทนากลุ่มกับผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด จำนวน 14 คน ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกันจากกลุ่มตัวอย่าง และพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้รับนั้นถูกต้องตรงกันและสอดคล้องกันอย่างไร เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือ รวมทั้งใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในระหว่างการทำงานของเจ้าหน้าที่ฯ และการเข้าร่วมกิจกรรมฟื้นฟูของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเพิ่มความเชื่อถือให้มากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูล และจัดระบบข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม จากนั้นจึงได้แบ่งหมวดหมู่และประเภทข้อมูลตามขอบเขตการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

- สภาพโดยทั่วไปของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และการบำบัดฟื้นฟู
- กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู
- รูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Style) และทักษะชีวิต (Life Skill) ของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู
- พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู
- ทักษะต่อการเลิกยาเสพติด และความมุ่งมั่นในชีวิตของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ในระหว่างการฟื้นฟู

รวมทั้งนำข้อมูลตามประเภทหมวดหมู่ดังกล่าวมาวิเคราะห์หาข้อสรุป แยกแยะประเด็นสำคัญต่างๆ เพื่อให้ได้รับคำตอบที่มุ่งจะศึกษา และตีความ อธิบายเพื่อตอบคำถามจากปัญหานำวิจัย และวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนดไว้

รายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเด็น มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นที่ศึกษาโดยการจัดทำแฟ้มข้อมูล ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลหลายรูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูลจึงแบ่งออกเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่ง

ข้อมูลทั้งหมดเป็นการเก็บรวบรวมเชิงคุณภาพ ไม่สามารถนำมาแจกแจงได้ โดยเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็น ทศนคติที่มีต่อประเด็นคำถามต่าง ๆ จากสองกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลที่ได้รับนั้นผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์โดยการตีความหมาย รวมทั้งจัดเป็นระบบหมวดหมู่ตามความเกี่ยวข้องของขอบเขตการวิจัย

2. การสรุปในแต่ละประเด็นที่ศึกษา โดยการวิเคราะห์หาข้อสรุปตามสาระสำคัญของการวิจัย โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องตามหมวดหมู่ที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาผสมผสานกันเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ความถูกต้อง และมีความน่าเชื่อถือ
3. การวิเคราะห์สรุปรวม โดยการนำข้อมูลสาระสำคัญของแต่ละประเด็นมาพิจารณาและตีความหมายของข้อมูลเพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Method) โดยการวิเคราะห์เป็นข้อสรุปแต่ละประเด็น เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย